

**ASPECTE PRIVIND DECRETUL NUMĂR 177 DIN 4 AUGUST
1948 PENTRU REGIMUL GENERAL AL CULTELOR
RELIGIOASE***

**Aspects Concerning the Decree No. 177 from 4th of August 1948 for
the General Regime of Religious Cults**

Cristina Tudor

West University, Timișoara, Romania

Abstract: *The study analyses decree no. 177 from the 4th of August 1948 for general regime of religious cults. The paper follows the changes added to religious life in Romania, specially the situation of Romanian Orthodox Church. This decree led path for communist regime to install a severe control over religious life, succeeding to subordinate it to politics. Communist legislation, mostly of soviet origin, determined many changes over the Orthodox Church, but also to other religious cults recognized in Romania. Communist authorities established as a purpose, by adopting a favorable legislative framework, the use of religious cults in means of propaganda and manipulation of the people. Apparently, communist laws appeared to assure large liberties to religious life. It has been suggested the idea that, for the first time in the history of Romania, religious cults will enjoy absolute freedom. In fact, in the content of the Decree there were stipulations that would consciously violate the freedom of manifestation of religious cults and the activity developed by them, aspects characteristic of totalitarian regimes. At a first glance, the 1948 law did not elucidate the true intentions of the regime, yet it gave the regime the first and most important lever of control over religious life.*

Keywords: Decree no. 177, 1948, Romanian Orthodox Church, Communism, Legislation, Ministry of Religious Affairs.

Instaurarea comunismului în România a semnat trecerea la un regim încărcat de opreliști, teroare și lipsă de transparență. Regimul comunist avea să determine o deviere puternică a țării, pentru aproape jumătate de secol, de la respectarea drepturilor și libertăților cetățenilor. Expunerea unor idei lipsite de adevăr cu intenția de învrăjbi, criticarea dură a situației dinaintea instaurării regimului comunist, negarea contribuțiilor aduse de regimurile anterioare vieții culturale, religioase, sociale și economice pregăteau opinia publică de schimbările majore ce aveau să se petreacă în toate sectoarele de activitate ale țării.

Transformările radicale survenite în România după 23 august 1944 au influențat organizarea și desfășurarea vieții religioase. Cultele

* Prezentul studiu constituie parte integrantă a proiectului de cercetare doctorală intitulat „Arta religioasă ortodoxă din Arhiepiscopia Timișoarei și Caransebeșului în perioada comunistă”, realizat în cadrul Școlii Doctorale de Științe Umaniste a Universității de Vest din Timișoara.

religioase, inclusiv Biserica Ortodoxă Română (în continuare BOR), au fost constrânse să se alinieze schimbărilor ce au avut loc în România. Preocuparea noului regim politic s-a axat pe subordonarea acestora, acordând o atenție deosebită activității desfășurate de BOR, deoarece aceasta reprezenta, sub aspect religios, majoritatea poporului român.

Cadrul legislativ privind organizarea vieții religioase a fost stabilit prin Decretul nr. 177 pentru regimul general al cultelor religioase, adoptat la 4 august 1948. Acesta a creat cadrul prielnic subordonării cultelor religioase, netezind drumul Statului spre controlarea activității acestora. Legea cultelor poate fi considerată primul pas important făcut de autoritățile comuniste spre impunerea principiilor de factură comunistă în activitatea desfășurată de cultele religioase în România. Această lege avea ca sursă principală de inspirație legea sovietică, conținutul ei fiind o preluare fidelă a normelor legislative sovietice.

Comuniștii au gândit stabilirea unei relații de subordonare și control în rândul vieții religioase cu scopul de a manipula, aplica, convinge și transmite politica noului regim.¹ Cultele religioase ce aveau să fie recunoscute trebuiau să îmbrățișeze și să susțină ideologia comunistă.

Decretul nr. 177/1948 a deschis drumul Statului spre amestecul în problemele de natură bisericească ale cultelor. La propunerea Ministerului Cultelor, guvernul stabilea calitatea de cult și aproba existența acestuia și a legilor pe baza cărora urma să se organizeze și să funcționeze.

Legea cultelor a cunoscut mai multe modificări înainte de forma finală, de exemplu la 2 martie 1948, într-o primă variantă, a fost formulat articolul 18, care stipula că „[...] toate cultele sunt datoare a face servicii religioase atât la solemnitățile naționale prevăzute prin legi sau jurnale ale Consiliului de Miniștri, cât și la cele ocazionale, comunicate prin Ministerul Cultelor”. În proiectul de lege final se menținea această stipulație, însă cu alte cuvinte, astfel că la articolul 27 se afirma: „La pomeniri, în legătură cu autoritatea supremă a Statului, care în mod obișnuit se fac cu ocazia diferitelor slujbe religioase, precum și la solemnitățile oficiale prevăzute de legi și decizii, se vor întrebuința numai formule aprobate, în prealabil, de Ministerul Cultelor. Cultele sunt ținute, de asemenea, să nu întrebuințeze formule și expresii, în cărțile de ritual, contrare legilor și bunelor moravuri”.²

În vederea pregătirii momentului adoptării noii legi a cultelor, autoritățile comuniste, printr-un discurs demagogic și printr-o falsă

¹ Dennis Deletant, *România sub regimul comunist*, București, Fundația Academia Civică, 1997, p. 70.

² Ministerul Justiției, *Colecțiune de legi, decrete și decizii*, tomul XXVI, 1-31 august 1948, București, Editura de Stat, 1948, p. 1783.

informare, evidențiau „problemele” cultelor religioase provocate de guvernele anterioare celui comunist. Partidele istorice, în genere cu trimitere la PNL și PNT, erau acuzate că au tratat cu dezinteres situația cultelor religioase, punându-se, astfel, la îndoială principiile democratice pe care aceștia le-au prezentat ca fiind primordiale în desfășurarea și gestionarea activităților politice și civice. Se urmărea crearea impresiei că regimul comunist avea să instaureze o formă de democrație necunoscută pentru poporul român, lucru care s-a și întâmplat, însă nu în sens bun. Până în anul 1948 comuniștii afirmau că au reușit să înlăture din calea lor „obstacolele nedemocratice”, prin așa-zisa „luptă dreaptă și justificată” împotriva „elementelor potrivnice democrației” și ostile noii orânduiri politice. S-a răspândit ideea declanșării unui proces accelerat de stabilizare și dezvoltare a țării pe toate planurile. Comuniștii își arogau meritul de a fi învins „forțele răului, ostile regimului și democratizării țării”.

Presa vremii, chiar și cea bisericească, a preluat forțat, prin constrângere, uneori chiar prin simpla conformare la noile condiții, povestea inventată de comuniști, insistând pe ideea că libertatea religioasă a fost restabilită de regimul comunist. Printr-o propagandă politică intensă și foarte bine organizată s-a reușit ascunderea realității. Departe de a se asigura libertatea cultelor religioase, comuniștii au reușit chiar, prin Legea cultelor, să determine reducerea numărului de culte recunoscute oficial, de la 60 la 14, controlul asupra acestora fiind exercitat prin Ministerul Cultelor.³ Cultele religioase recunoscute în perioada comunistă au fost: ortodox, romano-catolic, armeano-gregorian, creștin de rit vechi-lipovean, reformat-calvin, evanghelic-luteran, sinodo-presbiterian, unitarian, mozaic, musulman, baptist, adventist de ziua a șaptea, penticostal și creștin după Evanghelie.⁴

Legea cultelor a impus un regim restrictiv tuturor confesiunilor din țară, cultele religioase intrând sub controlul riguros al autorităților comuniste. Implicarea organelor de partid și a instituțiilor Statului în desfășurarea activității Bisericii s-a justificat prin așa-zisa „conștientizare a lipsei eticii și echității socialiste”⁵ în rândul acesteia.

Teoretic, Decretul nr. 177, prin modul în care a fost prezentat, lăsa impresia că, pentru prima oară în istoria României, cultele religioase se vor bucura în mod egal de libertatea de a se manifesta, fiind protejat dreptul cetățenilor de a-și decide singuri apartenența la un cult religios

³ Aurel Voicu, „Culte neoprotestante în România comunistă (1948-1960)”, în *Historia*, www.historia.ro, accesat la 10 octombrie 2018.

⁴ Nicolae Rusu, *Repere istorice în dezvoltarea relațiilor dintre Stat și Biserică la români*, Sibiu, Editura Andreiana, 2015, p. 216.

⁵ *Ibidem*, p. 219.

sau nu. De asemenea, cultele păreau să aibă libertatea de a decide cum să funcționeze și de a se organiza liber, condiționate de neprejudicierea legilor țării, a Constituției, a securității și a ordinii publice,⁶ condiții ce urmau să deschidă drumul autorităților spre abuzuri. Interesul Statului comunist era de a supune controlului politic activitatea religioasă desfășurată în România. BOR, constituind religia majorității românilor, a reprezentat o instituție pe care regimul comunist, prin instituții însărcinate în acest scop, o veghea îndeaproape.

În 1948 se aprecia că ortodocșii reprezintă procentual 75,25% din totalul populației, respectiv în Oltenia 99% din populație aparținea BOR, în Muntenia 95%, în Moldova 89%. Pentru Banat, Transilvania, Bucovina și Maramureș,⁷ Stanciu Stoian a afirmat că procente de cultelor religioase variază, justificând această situație prin trecutul lor: „*Situația cultelor de dincolo de munți este oglinda fidelă a curentelor politice, economice și sociale, care au frământat, în trecut, mai mult aceste ținuturi decât restul țării*”.⁸

Poziția neoficială și de cele mai multe ori neasumată public a comuniștilor față de religie corespundea cu declarația lui Alexandru Drăghici, membru al Biroului Politic al CC al PMR și ministru al Afacerilor Interne, prezentată în cadrul unei consfătuiri avute cu conducătorii Securității, la data de 2-3 decembrie 1957: „*Oare, Biserica nu a fost întotdeauna elementul de frână al progresului poporului, nu ei au oșus întotdeauna rezistență progresului poporului? De ce așa de des reacțiunea îmbracă această noțiune, fiindcă astăzi Statul nostru democrat popular nu ia poziție împotriva religiei, ci așteaptă doar ca, odată cu ridicarea culturală a poporului, el singur să se edifice asupra acestei noțiuni a «opiului poporului», cum spune Marx, poporul să vadă singur ce este religia*”.⁹

Oficial, autoritățile încercau să convingă poporul că regimul comunist este un mare susținător al principiilor democratice, al libertății și egalității cultelor religioase. Sub imboldul propagandei, al susținerii și întăririi poziției autorităților comuniste, multe articole publicate în presa bisericească și în cea politică, presa fiind controlată politic și supusă unei grele cenzuri, îl citau pe Karl Marx, părintele socialismului, cu ideea de a sugera credibilitate, adevăr și siguranță. Autoritățile comuniste urmăreau înlăturarea oricărui suspiciuni din partea poporului față de măsurile adoptate, astfel că, prin apelarea la personalități cunoscute în lumea socialistă, totul părea mai verosimil. Cu scopul manipulării, citatele

⁶ Stanciu Stoian, „Studiu introductiv”, în volumul *Culte religioase în Republica Populară Română*, București, Editura Ministerului Cultelor, 1949, p. 32.

⁷ *Ibidem*, p. 43.

⁸ *Ibidem*, p. 34.

⁹ Nicolae Rusu, *Repere istorice în dezvoltarea relațiilor dintre Stat și Biserică*, p. 119.

preluate de la Marx subliniau importanța religiei pentru un stat socialist, întărind ideea susținerii de către regimul comunist a activității religioase. Definiția dată religiei de către Karl Marx era frecvent folosită în discursul propagandist al autorităților, și anume: „*Religia este suspinul creaturii umane doborâtă de nenorocire, este sufletul unei lumi fără inimi, după cum este spiritul unei epoci fără spirit*”.¹⁰ Această idee a fost preluată și de părintele URSS-ului și așa-zisul „erou” al Revoluției Bolșevice din 1917, după cum a fost intitulat în propaganda sovietică preluată de toate statele comuniste, Vladimir Ilici Lenin. Acesta a rezumat atitudinea clasei muncitoare, a partidelor muncitorești față de viața religioasă, la următorul citat: „*Noi suntem contra celei mai mici injurii adusă convingerilor religioase*”, părere care, într-o demagogie deplină și o ipocrizie crasă, a fost prezentată ca fiind îmbrățișată și de Stalin.¹¹

De la vorbe la fapte a fost cale lungă, adevărata atitudine a politicului față de viața religioasă a fost cu totul alta. În România, după adoptarea Decretului nr. 177/1948 s-a schimbat cursul vieții religioase, acesta stând la baza legilor interne bisericești.

Noile Statute de organizare și funcționare ale cultelor religioase au fost redactate pe baza acestuia, elaborarea lor fiind solicitată chiar în conținutul Decretului, în cadrul articolului care stipula că, pentru a fi recunoscute, toate cultele religioase au obligația de a-și elabora noi Statute. Dintre cultele religioase recunoscute, Biserica Romano-Catolică nu a deținut în perioada comunistă un Statut de funcționare aprobat de Ministerul Cultelor,¹² acesteia aplicându-i-se un regim de tolerare tacită din partea autorităților. Statutele aveau o importanță deosebită, deoarece constituiau legile fundamentale ce reglementau activitatea cultelor în conformitate cu legile statului,¹³ motiv pentru care trebuiau să obțină aprobare din partea Ministerului Cultelor. Referitor la Statutul din 1949 al Bisericii Ortodoxe Române, specialistul în drept bisericesc și profesorul de teologie Liviu Stan aprecia că acesta a fost conceput pe temeuri normative cuprinse în Sfintele Canoane, dar, în același timp, și în strânsă legătură cu Constituția RPR și cu Legea cultelor. Liviu Stan a caracterizat Statutul din 1949 ca fiind o reflecție a transformărilor prin care a trecut România după înlăturarea regimului Antonescu, la 23 august 1944, afirmând, în acest sens: „*Firește însă că acestea sunt temeiurile și izvoarele*

¹⁰ A. C. Rădulescu, „Libertatea religioasă în Republica Populară Română”, în *Ortodoxia*, an I, număr 2-3, 1949, p. 36.

¹¹ *Ibidem*.

¹² Secretariatul de Stat pentru Culte, *Viața religioasă din România*, București, Editura Paideia, 1999, pp. 19-20.

¹³ Dennis Deletant, *România sub regimul comunist*, p. 71.

formale ale noului Statut, temeiurile sale reale fiind realitățile vieții bisericești și acelea ale întregii vieți a poporului român, cu transformările care s-au produs în cadrul acestora de la 23 august 1944 până la sfârșitul anului 1948.¹⁴

Liviu Stan a dat credibilitate Statului de democrație populară în acordarea libertății religioase depline cetățenilor, fără a impune restricții în vreun sens sau fără să privilegieze vreun anumit cult religios. Legislația comunistă prezenta libertatea religioasă oferită de regimul nou instaurat ca fiind absolută, făcându-se totuși precizarea că Statul, prin instituțiile sale, reprezintă autoritatea supremă, care dispune modul în care cultele religioase se manifestă public în cadrul vieții de stat. Statul a intervenit asupra vieții religioase deoarece cultele își exercitau existența în cadrul și nu în afara lui, adăugându-se faptul că erau susținute financiar parțial din bugetul său. Drepturile extinse ale Statului asupra religioșului erau justificate prin respectarea principiului suveranității,¹⁵ în realitate, fiind invocat un principiu al cărui sens era schimbat, adaptat la ideologia comunistă. Prin extinderea prerogativelor, Statul a reușit să îngrădească și să încalce în mod conștient drepturile și libertățile cetățenilor. În perioada comunistă totul a funcționat prin intermediul Statului, cu aprobarea și sub controlul acestuia și după regulile stricte stabilite de el. Aceste trăsături caracterizează regimurile totalitare.

Referitor la controlul statului asupra cultelor religioase, Liviu Stan avea să exprime un punct de vedere ce evidențiază o stare de conformare a Bisericii în fața noii situații politice a României, deoarece „corespunde dezvoltării vieții de stat și interesului acestuia de a cunoaște și de a asigura activitatea cultelor, în așa fel ca niciodată interesele poporului muncitor să nu fie înlocuite cu alte interese și să nu fie primejduită sau împiedicată satisfacerea lor”. Acesta își completa pledoaria de susținere și apreciere a noii Legi a Cultelor, atribuindu-i calitatea de a fi în măsură să creeze un cadru bazat pe „dreptate și legalitate”, ce va pune capăt abuzurilor și interpretărilor, confuziilor, care fuseseră specifice „vieții de stat burgheze”, sintagmă folosită frecvent pentru a incrimina regimul anterior instaurării comunismului.¹⁶

Legea cultelor din 4 august 1948 a avut la bază Constituția din același an, elaborată după modelul Constituției Sovietice din 1936.¹⁷ Pornind de la articolul 27 al Constituției din 1948, Legea cultelor avea să dezvolte un șir lung de articole care au coordonat organizarea și

¹⁴ Liviu Stan, „Statutul Bisericii Ortodoxe Române”, în *Studii Teologice*, seria II-a, număr 7-8, 1949, p. 641.

¹⁵ Idem, „Legea cultelor”, în *Studii Teologice*, seria a II-a, număr 9-10, 1949, p. 845.

¹⁶ *Ibidem*, pp. 857-858.

¹⁷ Nicolae Rusu, *Repere istorice în dezvoltarea relațiilor dintre Stat și Biserică*, p. 216.

desfășurarea activității vieții religioase din România începând cu anul 1948. Articolul 27 a trasat atitudinea Statului față de religie și față de cultele religioase din RPR, condițiile garantării libertății religioase, obligațiile și drepturile cultelor religioase, modul de organizare și de funcționare al acestora urmând să se reglementeze printr-o lege specială, pe baza căreia, ulterior, erau elaborate statutele acestora.

Teoretic, articolul 27 al Constituției stabilea că libertatea conștiinței reprezintă un principiu fundamental, ce urma să se aplice în România comunistă.¹⁸ De asemenea, s-a stipulat și asigurarea libertății și egalității cultelor religioase. Aceste formulări au lăsat impresia instaurării în viața religioasă a unor largi libertăți de manifestare și a aplicării unei depline egalități între cultele religioase recunoscute, fapt ce i-a determinat pe ierarhii sau conducătorii acestora să perceapă legislația comunistă ca pe o garanție în vederea respectării independenței religioase și instituționale față de Stat. S-a crezut sau mai bine spus s-a dorit să se creadă că se va elimina orice formă de amestec a politicului asupra vieții bisericești.¹⁹

Sub imboldul propagandei politice și cu intenția de a tăinuși adevăratele intenții, regimul democrat popular a accentuat garantarea egalității și libertății cultelor religioase. Noul regim și-a atribuit misiunea de a îndrepta greșelile trecutului, autoritățile comuniste urmând să stabilească și să vegheze la modul în care se vor remedia acestea.

Legea cultelor din 1948 părea să aducă rezolvare tuturor problemelor cultelor religioase și, în același timp, părea să reglementeze, pentru prima oară în istoria României, raporturile dintre Stat și Biserică, în favoarea Bisericii.²⁰ Realitatea a fost alta, s-a ajuns ca lucrurile să stea tocmai invers decât își luase angajamentul noul regim. BOR, alături de celelalte culte religioase, a fost supusă controlului statului, fiind constrânsă să adopte o atitudine obedientă față de regim. În cazul BOR, Sfântul Sinod, „*cea mai înaltă autoritate a BOR pentru toate chestiunile spirituale și canonice, precum și pentru cele bisericești*”,²¹ a fost înțesat cu membri ai Partidului Comunist Român, reușindu-se cu ușurință manipularea și implementarea politicilor partidului. Influențarea alegerilor de numire a episcopilor și a patriarhului a adus avantaje regimului, acesta netezindu-și drumul spre atingerea țintei de a subordona și controla Biserica Ortodoxă. În urma aplicării Legii cultelor, BOR a trecut prin puternice schimbări. Proprietățile și fondurile Bisericii au fost naționalizate, cea mai

¹⁸ Liviu Stan, „Legea cultelor”, pp. 843-844.

¹⁹ *Ibidem*, p. 849.

²⁰ *Ibidem*.

²¹ „Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române”, în *Buletinul oficial al Sfântului Sinod „Biserica Ortodoxă Română”*, an LXVII, număr 1-2, 1949, p. 5.

mare parte a instituțiilor sale de învățământ au fost închise sau preluate de către Stat, a fost limitată instruirea clerului, multe din practicile religioase au fost interzise.²²

Adoptarea Legii Cultelor din 1948 a determinat abrogarea Legii pentru regimul general al cultelor, adoptată la 22 aprilie 1928, publicată în „Monitorul Oficial” nr. 89 din aceeași zi. Legea din 1928 s-a bucurat de aprecierea în rândul celor mai mulți dintre ierarhii cultelor religioase. În cea mai mare parte, aceasta a fost favorabilă cultelor religioase, mai ales că, în relația cu acestea, pornea de la prezumția de nevinovăție, adoptând o atitudine tolerantă față de viața religioasă. Prin conținutul său, aceasta a garantat „*tuturor cultelor o deopotrivă libertate și protecție, întrucât exercițiul lor nu atinge ordinea publică, bunele moravuri și legile sale de organizare*”;²³ conform articolului 1 al acestei legi,²⁴ exact contrar legislației comuniste.

Legea cultelor din 1928 a fost conturată în jurul unor principii democratice, gândite pentru menținerea unor relații bune cu cultele religioase. Intenția era de a nu minimaliza importanța cultelor religioase, ci, din contră, de a clarifica rolul acestora în societate și în viața publică. De exemplu, în ceea ce privea relația BOR cu Statul român, ministrul Cultelor și Artelor din anul adoptării acesteia, Alexandru Lapedatu, a afirmat: „*Statul român nu poate considera Biserica ortodoxă în afară de Stat, pentru că ea a trăit cu Statul de la începutul organizării acestuia*”.²⁵

Totuși, deoarece cultele religioase erau susținute din bugetul de Stat, constituirea sau desființarea de episcopate necesita acordul Statului. Alexandru Lapedatu afirma că prin această stipulație se evita săvârșirea de abuzuri sau ilegalități, dând ca exemplu înființarea episcopiei calvine de la Oradea și a episcopiei luterane maghiare de la Arad,²⁶ Statul putând fi pus în situația unor rectificări bugetare sau chiar în incapacitate de plată, nefiind cuprinse în bugetul pe anul respectiv.

În cazul învățământului teologic, ministrul Cultelor, Alexandru Lapedatu, a făcut precizarea că programa instituțiilor teologice trebuie făcută cunoscută, în condițiile în care cadrele didactice erau plătite din bugetul Statului,²⁷ acest aspect fiind justificat nu prin controlarea

²² Dennis Deletant, *România sub regimul comunist*, p. 71.

²³ Ch. C. Costescu, *Colecțiunea de legiuri bisericești și școlare adnotate-Legi, regulamente, canoane, statute, decizii, jurisprudențe*, volum III, București, Tipografia „Lupta” N. Stroilă, 1931, p. 98.

²⁴ www.bibliocanonica.com, accesat la 20 octombrie 2018.

²⁵ Alexandru Lapedatu, *Noul regim al cultelor în România. Cuvântările rostite în Senat și în Adunarea Deputaților*, București, 1928, p. 28.

²⁶ *Ibidem*, p. 15.

²⁷ *Ibidem*, p. 20.

activității didactice a cultelor religioase, ci ca o confirmare că programa respectă normele generale și principiile de bază ale învățământului public. Legea pentru regimul general al cultelor din 1928 a pus bazele sistemului cultelor recunoscute, făcându-se distincția între cultele istorice, cultele noi și asociațiile religioase, stipulație cuprinsă la articolul 21.

Conform acestei legi, cultele noi trebuiau să depună spre aprobare către Ministerul Cultelor, în vederea recunoașterii în cadrul Statului, statutele elaborate în condițiile prevăzute la articolul 22, „*cuprinzând confesiunea de credință, principiile religioase morale și sistemul de organizare, conducere și administrare, care statut, după ce va fi examinat de Ministerul Cultelor, va fi supus aprobării Corpurilor Legiuitoare*”.²⁸

Cultele noi erau recunoscute în condițiile în care „*confesiunea de credință și principiile lor religioase morale nu vor fi potrivnice ordinii publice, bunelor moravuri și legilor țării și dacă sistemul lor de organizare, conducere și administrare va fi în conformitate cu dispozițiunile legii de față*”, conform articolului 22. Asociațiile religioase aveau obligația de a respecta „*regimul legilor privitoare la asociațiuni în genere și la întrunirile publice*”, se interziceau asociațiile religioase care propagau „*doctrine de natură a aduce atingere legilor de organizare ale Statului și instrucțiunilor sale și care, prin practicile lor rituale, contravin bunelor moravuri și ordinii publice*”, stipulații expuse în conținutul articolului 24.²⁹

În comparație cu Legea din 1928, Decretul nr. 177/1948 plasa cultele religioase sub prezumția de vinovăție, articolul 6 stipulând: „*cultele religioase sunt libere să se organizeze și pot funcționa liber dacă practicile și ritualul lor nu sunt contrare Constituției, securității sau ordinii publice și bunelor moravuri*”.³⁰ Aparent, prin conținutul articolului 1, se garanta „*libertatea de conștiință și de credință*”; totuși, libertatea urma să fie condiționată și limitată de strecurarea unor prevederi ambigue în conținutul acestei legi. De exemplu, în vederea respectării și asigurării libertății de conștiință și de credință, totul trebuia să se facă în conformitate cu prevederile Constituției comuniste, lege gândită de noul regim să așeze România, sub toate aspectele, pe drumul spre transformarea ei într-o țară socialistă de tip moscovit. Legea cultelor din 1948 a adus în discuție respectarea securității interne, a ordinii publice și a moralității generale, înțelese în sensul implementat de regimul comunist, aceste principii dobândind noi valențe față de adevăratul sens. S-a evitat conștient confirmarea faptului că legile urmau să fie aplicate după bunul plac al autorităților comuniste, ele reprezentând organul suprem care verifică, stabilea, judeca,

²⁸ Ch. C. Costescu, *Colecțiunea de legiuiri bisericești și școlare adnotate*, p. 104.

²⁹ *Ibidem*, pp. 104-105.

³⁰ Constantin Tudosă, *Patriarhul Justinian Marina 1948-1977*, Târgoviște, Editura Cetatea de Scaun, 2016, p. 130.

condamna, prin instituții însărcinate în acest sens, natura și felul încălcării principiilor mai sus enunțate.

Pentru autoritățile comuniste a devenit prioritară aplicarea și respectarea Legii cultelor în condițiile stabilite de ele. În acest sens, organele de securitate le întocmeau clericilor fișe, în care se stipula o rubrică: „Atitudinea față de Legea cultelor din 4 august 1948”. Pentru manifestarea unor atitudini „antidemocratice” preoții puteau fi suspendați sau eliberați definitiv sau temporar din funcții.³¹

Decretul-lege nr. 177 din 4 august 1948 pentru regimul general al cultelor religioase simbolizează instaurarea unui control riguros asupra tuturor activităților desfășurate de acestea.

Legea cultelor a fost structurată pe șapte capitole, împărțite în secțiuni și articole: primul capitol, intitulat „Dispozițiuni generale”, era împărțit în două secțiuni, Secțiunea I era denumită „Despre libertatea religioasă” și Secțiunea a II-a „Despre libertatea organizării cultelor”; Capitolul al II-lea trata raporturile dintre Stat și cultele religioase; Capitolul al III-lea era denumit „Despre activitatea cultelor”; Capitolul al IV-lea trata patrimoniul cultelor religioase; Capitolul al V-lea trata raporturile dintre culte; Capitolul al VI-lea era intitulat „Despre învățământul religios”, iar Capitolul al VII-lea trasa dispoziții finale și tranzitorii.³²

În cadrul capitolului I, intitulat „Dispoziții generale”, se regăseau două secțiuni importante privind desfășurarea activității cultelor religioase: secțiunea I, „Despre libertatea religioasă”, cuprindea articolele 1-5 și a doua secțiune, „Despre libertatea organizării cultelor”-articolele 6-9. Aceste secțiuni stipulau condițiile de organizare și funcționare a cultelor religioase.

Capitolul al II-lea se referea la „Raporturile dintre Stat și cultele religioase” (articolele 10-22) și prevedea obligațiile credincioșilor de a respecta Constituția și legile țării. Se stipula aprobarea de către autoritățile de stat a conducătorilor cultelor religioase, care erau obligați să depună jurământ de credință față de Republica Populară Română. O parte importantă din acest capitol făcea trimitere la condițiile de înființare și funcționare a eparhiilor.

În capitolul al III-lea, intitulat „Despre activitatea cultelor”, cuprinzând articolele 23-27, se preciza că activitatea cultelor religioase recunoscute trebuia să se desfășoare potrivit învățăturii lor religioase și statutului de organizare aprobat în conformitate cu legile țării.

³¹ *Ibidem*, p. 131.

³² www.legislatie.just.ro, accesat la 4 octombrie 2018.

Tot în cadrul acestui capitol se stipula dreptul cultelor religioase recunoscute de a-și organiza congrese, cu aprobarea Ministerului Cultelor. Acest organism avea autoritatea de a verifica și interzice orice hotărâre a cultelor, care era suspectă că ar putea contraveni statutului de organizare a acestora. În desfășurarea cultului se putea folosi limba maternă specifică fiecărui cult, însă în corespondența cu Ministerul Cultelor exista obligația de a se utiliza limba română. Cultele religioase erau obligate să organizeze ceremonii de pomenire la solicitarea autorităților, în cadrul cărora se foloseau formulele agreeate de autorități.

Capitolul al IV-lea, denumit „Despre patrimoniul cultelor religioase”, cuprinzând articolele 28-37, stabilea că toate cultele religioase recunoscute sunt persoane juridice, astfel că bunurile cultelor trebuiau inventariate. Cultele aveau bugete proprii, care erau verificate de Ministerul Cultelor. Se stipula că toate cheltuielile pentru întreținerea cultelor religioase și a nevoilor lor puteau fi acoperite și din contribuții consimțite de credincioși, conform articolului 31. Subvențiile acordate de Stat erau contabilizate și controlate, conform legii contabilității, ca și condițiile patrimoniale de trecere de la un cult la altul, stipulație stabilită la articolul 32.

În capitolul al V-lea, „Raporturile dintre culte”, cuprins între articolele 38 și 43, se stabileau formalitățile legale de trecere de la un cult la altul și condițiile în care se puteau întreține relații între cultele din țară și alte culte din străinătate.

Capitolul al VI-lea, „Despre învățământul religios” (articolele 44-52), reglementa dreptul cultelor religioase de a-și organiza învățământul pentru pregătirea personalului deservent sub controlul Statului.

Capitolul al VII-lea, intitulat „Dispoziții finale și tranzitorii”,³³ cuprindea articolele 53-62. În cadrul acestui capitol sunt însumate articolele anterioare și sunt prezentate câteva decizii ce emanau din Legea cultelor. De exemplu, se precizează desființarea acelor seminarii teologice în care se preda și cultura generală. Personalul didactic de specialități laice de la aceste seminarii, împreună cu prevederile bugetare respective, era trecut din subordinea Ministerului Cultelor în cea a Ministerului Învățământului Public. S-a stabilit ca profesorii care intrau în această categorie să fie încadrați, după posibilități, la catedre de aceeași specialitate sau specialități înrudite. Absolvenții ce dețineau diplome ale acestor seminarii teologice anterior apariției legii de față continuau să

³³ Nicolae Rusu, *Reper istorice în dezvoltarea relațiilor dintre Stat și Biserică*, pp. 222-224.

beneficieve de dreptul de a urma învățământul teologic superior, ca și bacalaureații liceelor teoretice sau absolvenții școlilor normale.³⁴

Prin noua Lege a cultelor Statul, prin intermediul Ministerului Cultelor, controla și probleme de natură ecleziastică. Autoritățile comuniste s-au folosit de faptul că statul urma să subvenționeze clerul și învățământul religios, impunând, sub diverse pretexte, un control rigid asupra cultelor religioase, iar Ministerul Cultelor a îmbrăcat aspectul unui mijlocitor. De asemenea, prin intermediul organelor de represiune și securitate s-a reușit ținerea sub supraveghere a activității religioase,³⁵ fiind interzise sau împiedicate măsurile neconforme cu principiile comuniste.

Legea cultelor din 1948 enumera vag și câteva dintre atribuțiile și drepturile Ministerului Cultelor,³⁶ stabilite detaliat într-o lege dedicată organizării acestuia.³⁷

În vederea obținerii unei organizări eficiente a acestuia, dar mai ales cu intenția lărgirii prerogativelor, la articolul 25 al Decretului nr. 177 s-a menționat că Ministerul Cultelor avea dreptul de a suspenda sau anula orice hotărâre de ordin administrativ-bisericesc, cultural, educativ, filantropic,³⁸ care ar contraveni statutelor de organizare ale cultului, ordinii publice, legilor statului, siguranței naționale și „*bunelor moravuri*”.³⁹

Cu scopul cunoașterii și înțelegerii Decretului-lege nr. 177 din 4 august 1948, vor fi analizate și redactate într-un mod descriptiv istoric cele mai multe dintre articolele acestuia. Prin analizarea Legii cultelor se urmărește clarificarea unor aspecte privind cadrul legislativ care a stat la baza activității cultelor religioase în perioada comunistă.

Articolul 1, adus în discuție de mai multe ori, stabilea libertatea conștiinței și libertatea religioasă pe tot cuprinsul Republicii Populare Române, în condițiile în care exercitarea ei nu contravenea Constituției, securității și ordinii publice sau bunelor moravuri. Condiționarea garantării libertății religioase de interpretări, de aplicări eronate cu intenție a legilor țării, de abuzuri săvârșite de autoritățile comuniste, deja a determinat o gravă încălcare a acesteia. Regimul comunist, prin instituții abilitate în controlarea vieții religioase, a găsit întotdeauna justificare la situații anormale create la ordin politic în rândul cultelor religioase.

³⁴ www.legislatie.just.ro, accesat la 4 octombrie 2018.

³⁵ Constantin Tudosă, *Patriarbul Justinian Marina*, p. 131.

³⁶ Ministerul Cultelor urma să fie reorganizat printr-un alt Decret-lege, adoptat tot în 4 august 1948-Decretul nr. 178 pentru organizarea Ministerului Cultelor

³⁷ Ministerul Justiției, *Colecțiune de legi, decrete și deciziuni*, p. 1789.

³⁸ www.monitoruljuridic.ro, accesat la 10 octombrie 2018 (textul corectat conform rectificării apărute în „Monitorul Oficial” nr. 204 din 3 septembrie 1948.)

³⁹ Ministerul Justiției, *Colecțiune de legi, decrete și deciziuni*, p. 1782.

Dintr-odată totul a căpătat mai multe valențe, comuniștii putând interpreta orice atitudine a preoților, ierarhilor sau altor slujitori din rândul cultelor religioase ca o reacție ostilă la adresa regimului.

La articolul 2 al Decretului pentru Regimul General al Cultelor Religioase se continua ideea garantării de către Statul român a libertății religioase, insinuându-se, pentru a se justifica anumite abuzuri, că există persoane care încearcă crearea unor situații tensionate, în acest sens afirmându-se: „*ura confesională manifestată prin acte care stânjenesc liberul exercițiu al unui cult religios recunoscut constituie un delict și se pedepsește conform legii*”.⁴⁰

La articolul 3 al Legii pentru regimul general al cultelor, în spiritul primelor două articole, autoritățile comuniste întăreau principiul asigurării libertății religioase, stipulându-se: „*Nimeni nu poate fi urmărit pentru credința sa religioasă sau pentru necredința sa*”.⁴¹ Aceste 3 articole, expuse și în faza de început a Decretului-lege, lăsau impresia promovării și asumării unei largi toleranțe religioase din partea autorităților comuniste, lucru ce nu s-a realizat, dimpotrivă, a constituit calea legală prin care se justificau reacțiile opresive ale regimului la adresa vieții religioase.

În acest sens, Petru Groza, prim-ministru al guvernului instalat la 6 martie 1945, lăsând la o parte demagogia, cu scopul de a intimida și stopa orice formă de rezistență și critică la adresa regimului în rândul cultelor religioase, cu trimitere specială la Biserica Ortodoxă Română, afirma, fără să lase loc de interpretări: „*Între realitățile mari ale vieții se numără, însă, și credința religioasă, care se prezintă-în chip organizat-în cultele religioase, în societățile și asociațiile religioase și, mai precis, în Biserica mării majorități a poporului nostru. Dar dacă noile forme de viață nu înlătură Biserica din calea lor, nici Biserica nu are dreptul să se pună de-a curmezișul și să stânjenească dezvoltarea și progresul poporului nostru, pentru că s-ar pune de-a curmezișul vieții însăși. Ea nu poate fi statică, iar dacă este, nu poate rămâne astfel, dacă ține să fie mereu o realitate a societății noastre*”.⁴² Acest citat, ce poate fi încadrat cu ușurință în categoria asumării poziției reale față de cultele religioase, îmbracă forma unui avertisment la adresa celor care intenționau să se opună demersului promovat de comuniști. Formulându-l direct, fără prea multe ocolișuri demagogice, Petru Groza a sugerat cultelor religioase poziția pe care trebuie să o adopte în relația cu regimul comunist. Li se oferea acestora ca soluție, pentru continuarea existenței și pentru desfășurarea activității

⁴⁰ www.legislatie.just.ro, accesat la 4 octombrie 2018.

⁴¹ Stanciu Stoian, *Studiu introductiv*, p. 36.

⁴² Petru Groza, „Biserica nu trebuie să fie statică”, în volumul *Culte religioase în Republica Populară Română*, București, Editura Ministerul Cultelor, 1949, p. 59.

lor, susținerea regimului și conformarea în fața noilor condiții impuse. Au existat numeroase cazuri de nesupunere față de regulile stabilite de comuniști, mulți clerici și conducători ai cultelor religioase au încercat să stăvilească abuzurile noului regim, fiind înlăturați prin acuze false, pensionați forțat sau chiar înfundați în închisorile din România, unde au înfruntat teroarea și cruzimea regimului.

Petru Groza continua să-și mențină modul direct și ostil în exprimarea atitudinii sale față de cultele religioase, mai exact față de BOR, precizând: „*Dar alături de Biserică, mai există o mare realitate a vieții; este Națiunea. Precum nimeni nu poate contesta că există credința religioasă și Biserică, tot astfel nimeni nu poate nega că oamenii sunt grupați în națiuni, care nu sunt creațiuni artificiale, ci realizări firești ale vieții. Biserica noastră nu poate avea dreptul să fie intolerantă față de alte credințe și culte religioase*”.⁴³ Aducând în discuție audiența președintelui Asociației Internaționale pentru Asigurarea Libertății Religioase, care era și delegat al Organizației Națiunilor Unite în aceeași problemă, Petru Groza a transmis că acest diplomat a fost impresionat de situația cultelor religioase în RPR, afirmând: „*După ce a cercetat diferitele lăcașuri de închinare ale diferitelor culte, domnul acesta a ajuns la constatarea că nicăieri ca în țara noastră n-a putut afla o mai largă libertate a credinței în Dumnezeu*”.⁴⁴ Groza sugera că regimul asigura libertate și largi drepturi cultelor religioase și BOR, justificând abuzurile de orice formă ale regimului la adresa acestora pe seama nerespectării legilor țării și a refuzului de a accepta schimbările produse după anul 1948. În acest sens, Groza afirma: „*Vor fi, desigur, unii care vor propune să ne ferim de orice schimbare, să stăm pe loc, să nu evoluăm, ci să ne oprim într-o stare ce ar părea, unui număr restrâns dintre noi, mulțumitoare... Noi am lichidat monarhia și am instituit Republica Populară Română, pentru că monarhia nu mai corespundea de multă vreme stadiului de dezvoltare a poporului nostru, devenind o piedică în calea progresului său*”.⁴⁵ În viziunea liderilor comuniști, întreaga legislație comunistă și transformările impuse întruneau și respectau toate principiile „democratice”, nu degeaba regimul comunist, în prima etapă a existenței sale, se intitula „democrație populară”.

Petru Groza conștientiza importanța menținerii Bisericii de partea regimului și simularea unei relații bune cu aceasta, afirmând: „*în numele Guvernului, în numele poporului pe care-l reprezintă acest Guvern-după cum s-a verificat și în alegerile de la 28 martie 1948 și în numele meu personal, aduc mulțumiri înaltului cler al Bisericii Ortodoxe Române, pentru că a înțeles aceste*

⁴³ *Ibidem*, pp. 59-60.

⁴⁴ *Ibidem*, pp. 61-62.

⁴⁵ *Ibidem*, pp. 63-64.

adevăruri și realități și pentru că a avut o atitudine de loialitate cetățenească în timpul consultării poporului asupra noii forme de stat, în timpul referendumului pentru Constituția Republicii Populare Române, în care, pentru prima oară în istorie, erau înscrise marile cuceriri ale poporului român, pe tărâm economic, politic și social. În atitudinea de atunci și în jurământul de credință față de RPR depus de înaltul cleric ortodox, eu văd încă o garanție a colaborării dintre Guvern și Biserică”.⁴⁶ La nivelul propagandei și manipulării politice, autoritățile comuniste au stat foarte bine, pentru comuniști a fost importantă salvarea aparenței în orice situație. După prăbușirea comunismului, prin accesul la documentele de arhivă, a reieșit că realitatea a fost alta decât cea prezentată de autoritățile comuniste la momentul respectiv.

Articolul 4 preciza că decizia de a participa la servicii religioase ale unui cult aparține fiecăruia, nimeni neputând fi constrâns în vreun fel. La articolul 5 era tratată aceeași problemă, stipulându-se că nu există bază legală pentru constrângerea enoriașilor, prin măsuri administrative, să contribuie la susținerea financiară a cheltuielilor unui cult.

Articolele 6 și 7 stabileau condițiile funcționării și organizării libere a cultelor religioase, acestea fiind obligate să respecte și să se organizeze conform legilor țării și Constituției, iar acțiunile și activitățile lor să nu fie contrare securității, ordinii publice și bunelor moravuri. Ele se puteau organiza după norme proprii, respectându-și învățăturile, ritualurile și canoanele.

La articolul 8 se prevedea dreptul cultelor religioase recunoscute de a deține organe de judecată religioasă pentru disciplinarea personalului din serviciul lor. Acestea se organizau prin regulamente speciale, aprobate prin decret al Prezidiului Marii Adunări Naționale, la propunerea Ministerului Cultelor.⁴⁷

La articolul 10 se stipula obligația enoriașilor, indiferent cărui cult aparțineau, de a se supune legilor țării,⁴⁸ asemenea cultelor religioase.

Articolul 11 stipula că delictele și crimele de drept comun săvârșite de conducătorii cultelor religioase se vor „judeca de Curți, cu recurs la Curtea Supremă”.

La articolul 12 al Legii cultelor se prevedea obligația cultelor religioase de a-și crea organizații centrale, reprezentative și responsabile în fața Statului.⁴⁹ Justificarea pentru această prevedere era încercarea de a se stopa fenomenul prin care unele organizații religioase se sustrăgeau oricărui control din partea Statului. Astfel de reacții erau puse de

⁴⁶ *Ibidem*, p. 64.

⁴⁷ www.legislatie.just.ro, accesat la 4 octombrie 2018.

⁴⁸ Stanciu Stoian, *Studiu introductiv*, p. 33.

⁴⁹ www.legislatie.just.ro, accesat la 4 octombrie 2018.

autoritățile comuniste pe seama caracterului subversiv, prin care unele organizații își ascundeau activitatea desfășurată, neconformă cu doctrina lor religioasă,⁵⁰ cel mai adesea contrară legilor Statului.

Aceste stipulații lasă să se vadă și să se înțeleagă adevăratele intenții ale regimului. Cultele religioase erau bătute că desfășurau activități contrare Statului. Pornind de la această premisă, au fost întreprinse acțiuni de control, schimbare sau chiar blocare a unor activități desfășurate de acestea.

Legea cultelor prevedea, la articolul 13, că pentru organizarea liberă și în sensul funcționării, cultele religioase trebuiau să fie recunoscute prin Decretul Marii Adunări Naționale, la propunerea Guvernului, în urma recomandării Ministerului Cultelor. În cadrul articolului 14 se stipula: „*În vederea recunoașterii, fiecare cult religios va înainta, prin Ministerul Cultelor, spre examinare și aprobare, statutul său de organizare și funcționare, însoțit de mărturisirea de credință respectivă*”⁵¹

Acest decret-lege a clarificat și stabilit cele mai multe din aspectele ce țineau de relația religiosului cu viața politică, de exemplu la articolul 16 se interzicea organizarea partidelor politice pe bază confesională.⁵² Această prevedere se încadrează în demersul regimului comunist de a căuta să identifice toate căile prin care să se poată controla și epura mediul bisericesc de persoane neagreate de regim sau considerate ostile acestuia.

La articolul 17, cu scopul de a controla și cunoaște îndeaproape activitatea cultelor religioase, părțile componente locale ale acestora, precum comunități, parohii, unități, grupe, trebuiau să fie înscrise într-un registru special al primăriei căreia îi aparțineau. În aceste registre erau trecute nominal organele de conducere și control și se indica numărul membrilor care făceau parte din părțile componente locale ale cultelor religioase.⁵³

Articolele 18 și 19 prevedeau că pentru funcționarea unei asociații sau fundații cu scop religios era necesară aprobarea Guvernului, prin intermediul Ministerului Cultelor. Inclusiv inscripțiile, semnele simbolice, sigiliile sau ștampilele privind denumirea cultului trebuiau să aibă în prealabil aprobarea Ministerului Cultelor.

La articolul 20 se stipula că șefii cultelor religioase, ierarhii, precum și întreg personalul din serviciul cultelor trebuiau să fie cetățeni români.

⁵⁰ Liviu Stan, „Legea cultelor”, pp. 857-858.

⁵¹ Nicolae Rusu, *Reper istorice în dezvoltarea relațiilor dintre Stat și Biserică*, p. 229.

⁵² Liviu Stan, „Legea cultelor”, p. 853.

⁵³ Ministerul Justiției, *Colecțiune de legi, decrete și decizțiuni*, p. 1780.

Articolul 21 prevedea obligația șefilor cultelor, a mitropoliților, a arhiepiscopilor, a episcopilor, a superintendentilor, a administratorilor apostolici, a vicarilor administrativi și a altora, având funcții asemănătoare, aleși sau numiți în conformitate cu statutele de organizare ale cultului respectiv, de a depune jurământ de credință în fața ministrului Cultelor. Aceștia erau recunoscuți prin decret dat de Prezidiul Marii Adunări Naționale, la propunerea Guvernului, în urma recomandării ministrului Cultelor.⁵⁴

Prin jurământul de credință depus, arhieriei și preoții își asumau că vor respecta și apăra poporul și Republica Populară.⁵⁵

Înainte de a intra în funcție, toți aceștia rosteau jurământ de credință în fața ministrului Cultelor, respectând următoarea formulă de jurământ: „*Ca slujitor al lui Dumnezeu, ca om și ca cetățean, Jur de a fi credincios Poporului și de a apăra Republica Populară Română, împotriva dușmanilor din afară și dinăuntru; Jur că voi respecta și voi face să se respecte de către subalternii mei legile Republicii Populare Române; Jur că nu voi îngădui subalternilor mei să întreprindă și să ia parte și nici eu nu voi întreprinde și nu voi lua parte la nici o acțiune de natură a aduce atingere ordinii publice și integrității Republicii Populare Române. Așa să-mi ajute Dumnezeu!*”⁵⁶

Ceialți membri ai clerului ce aparțineau diferitelor culte, cât și președinții sau conducătorii comunităților locale, trebuiau să depună jurământ de credință, înainte de intrarea lor în funcție, în fața șefilor lor ierarhici, după următoarea formulă: „*Ca slujitor al lui Dumnezeu, ca om și ca cetățean, Jur de a fi credincios Poporului și de a apăra Republica Populară Română împotriva dușmanilor din afară și dinăuntru; Jur a respecta legile Republicii Populare Române și de a păstra secretul în serviciul orânduit de Stat. Așa să-mi ajute Dumnezeu!*”⁵⁷ Ceialți funcționari din serviciul cultelor religioase depuneau jurământ în fața autorităților competente de Stat după formula de jurământ a funcționarilor publici, expusă în Legea nr. 363 pentru constituirea Statului Român în Republica Populară Română din 30 decembrie 1947, la articolul 8 stipulându-se: „*Jur de a fi credincios poporului și de a apăra Republica Populară Română împotriva dușmanilor dinafara și*

⁵⁴ www.legislatie.just.ro, accesat la 4 octombrie 2018.

⁵⁵ Vladimir Tismăneanu, Dorin Dobrințu, Cristian Vasile, *Raport final*, București, Editura Humanitas, 2007, p. 260.

⁵⁶ www.legislatie.just.ro, accesat la 4 octombrie 2018.

⁵⁷ Ministerul Justiției, *Colecțiune de legi, decrete și decizii*, p. 1781.

dinăuntru. Jur a respecta legile Republicii Populare Române și de a păstra secretul în serviciu”.⁵⁸

Un articol deosebit de important pentru reorganizarea activității cultelor religioase în perioada comunistă a fost articolul 22. Pe baza acestei prevederi au fost desființate mai multe centre religioase din România. Comuniștii, sub pretextul aplicării principiului egalității religioase, și-au trasat ca sarcină înlăturarea privilegiilor și nedreptăților provocate prin legislația elaborată de regimul anterior cu privire la cultele religioase.⁵⁹ Astfel, prin Decretul nr. 177/1948, în conținutul articolului menționat, s-a impus, în vederea legitimării organizațiilor eparhiale, numărul de 750.000 de credincioși pentru existența unei eparhii. Practic, cultele religioase, cu organizații eparhiale, dețineau un număr de eparhii raportate la numărul global al credincioșilor.⁶⁰ Această prevedere avea să determine reducerea numărului de eparhii prin desființarea sau comasarea lor, fără a fi necesar a rosti clar acest lucru. Aplicarea proporționalității numerice a credincioșilor în organizarea unităților eparhiale ale cultelor care dețin această organizare a fost prezentată ca expresie a aplicării principiului egalității cultelor,⁶¹ marea reușită pe care și-a atribuit-o regimul comunist.

Culte religioase trebuiau să-și construiască activitatea respectând legile țării și „bunele moravuri”, aspect stabilit prin articolul 23. Tot acest articol stabilea obligația cultelor de a se ghida în activitatea lor după învățătura religioasă și după statutele de organizare aprobate și în conformitate cu legile țării.⁶² Legea cultelor stabilea restricții în ceea ce privește colaborarea cultelor religioase acceptate în Republica Populară Română cu cele similare din afara graniței, relațiile putând fi doar religioase și trebuind să fie supuse controlului Statului, formulându-se ca pretext respectarea legilor și intereselor României.⁶³ Acest articol justifică decizia Statului comunist de a anula Concordatul de la Vatican, pe care Stanciu Stoian îl catalogase ca fiind un prejudiciu politic și material, afirmând, în acest sens: „*Abrogarea Concordatului înseamnă o eliberare și pentru*

⁵⁸ Legea nr. 363 din 30 decembrie 1947 pentru constituirea Statului Român în Republica Populară Română, publicată în „Monitorul Oficial”, nr. 300 din 30 decembrie 1947, a fost emisă de Parlament, sursă www.legislatie.just.ro, accesat la 10 octombrie 2018.

⁵⁹ Liviu Stan, „Legea cultelor”, pp. 857-858.

⁶⁰ www.legislatie.just.ro, accesat la 4 octombrie 2018.

⁶¹ Liviu Stan, „Legea cultelor”, p. 862.

⁶² Stanciu Stoian, „Studiu introductiv”, p. 34.

⁶³ *Ibidem*, p. 36.

credincioșii catolici, pentru că ei nu vor mai putea fi exploatați feudal de către organe ale papalității”⁶⁴

Articolul 24 stipula dreptul cultelor religioase de a-și putea organiza adunări generale, congrese, conferințe și consfătuiri locale, însă cu aprobarea Ministerului Cultelor. Acest organism al Statului devenise extrem de prezent, prin acest Decret, în activitatea cultelor.

La articolul 25 se preciza obligația cultelor religioase de a-și folosi, în manifestările și activitatea lor, limba maternă, limba română fiind obligatorie numai pentru corespondența dintre culte și Minister.⁶⁵

La articolul 28 se stipula calitatea de persoană juridică a cultelor religioase recunoscute și a părților lor componente locale, a așezămintelor, a asociațiilor, a ordinelor și a congregațiilor, care erau stipulate în statutele lor de organizare și care îndeplineau dispozițiile legii persoanelor juridice.

Bunurile mobile și imobile ale cultelor religioase și ale diferitelor părți constitutive ale acestora erau inventariate de organele lor statutare, conform articolului 29. Datele inventarelor erau transmise către Ministerul Cultelor care, conform atribuțiilor sale, exercita dreptul de verificare și control.

Articolele 30, 31 și 32 prevedeau dreptul cultelor religioase și al tuturor părților componente de a-și întocmi bugete proprii, în care se stipulau veniturile și cheltuielile, controlate, la rândul lor, de Ministerul Cultelor, subvențiile acordate de Stat fiind contabilizate conform legii contabilității publice. Enoriașii puteau participa la întreținerea cultelor, Legea cultelor reglementând posibilitatea acoperirii cheltuielilor pentru întreținerea cultelor religioase și a nevoilor lor din contribuții consimțite de credincioși.⁶⁶

La articolul 33, ce îmbrăca o formă restrictivă la adresa slujitorilor cultelor religioase, se stipula că „*preoții care exprimau atitudini antidemocratice puteau fi lipsiți temporar sau permanent de salariul lor, asigurat de stat*”.⁶⁷ Articolul a fost conceput ca o amenințare la adresa celor care îndeplineau atribuții în viața religioasă. Prin această prevedere s-a deschis drumul autorităților spre săvârșirea de abuzuri la adresa reprezentanților cultelor religioase. În cazul unei simple supoziții că cineva din interiorul Bisericii ar fi avut atitudini sau reacții ce contraveneau legilor țării și care priveau ordinea „democratică” a Republicii Populare Române, se retrăgeau total

⁶⁴ *Ibidem*, p. 29.

⁶⁵ www.monitoruljuridic.ro, accesat la 10 octombrie 2018 (textul corectat conform rectificării apărute în „Monitorul Oficial”, nr. 204 din 3 septembrie 1948).

⁶⁶ *Ibidem*.

⁶⁷ *Ibidem*.

sau parțial subvențiile acordate de stat. Trebuie precizat că salariile clerului cultelor erau asigurate de către Ministerul Cultelor.⁶⁸ Statul comunist a acționat rapid, fiecare pas a fost gândit în avantajul său.

Prin atitudinile „antidemocratice” de care riscau să fie acuzați preoții și conducătorii cultelor religioase, comuniștii înțelegeau mai degrabă o nealinieră și o nerespectare a directivelor partidului. Pentru a fi pe placul regimului și pentru a se evita sancționarea sau excluderea unor ierarhi sau preoți din viața religioasă, cu siguranță, trebuiau îndeplinite sarcini ce reprezentau cu adevărat comunismul și care nu corespundeau, din punct de vedere moral, dogmatic și canonic, principiilor propovăduite de lumea religioasă.

Documentele de arhivă din perioada comunistă confirmă abuzurile și presiunea regimului la adresa unor preoți care nu erau pe placul autorităților, percepuți ca un posibil pericol la adresa regimului. Aceștia au fost scoși, sub diverse acuze, din serviciul religios sau mutați în alte parohii, invocându-se motive disciplinare sub aspect profesional, politic sau al relației cu autoritățile. La nivel local, autoritățile erau solicitate să elaboreze detaliat caracterizări ale preoților, urmărind relatarea unor aspecte privind activitatea desfășurată de preot, apartenența sau nu la o grupare politică, orientarea politică, pregătirea profesională, atitudinea și comportamentul în comunitate, aspecte legate de moralitatea și popularitatea acestuia.⁶⁹

Caracterizările s-au realizat tuturor preoților, indiferent de cultul religios căruia îi aparțineau,⁷⁰ autoritățile urmărind să cunoască în detaliu cât de influent era preotul în comunitatea la care era arondat, dacă avea sau nu priză la oameni. Toate caracterizările erau redactate în limbajul specific regimului, cu formulări exagerate și din care se putea înțelege politica de ansamblu dusă de partid. La adresa preoților se foloseau frecvent expresii ce scoteau în evidență intenția autorităților de a elimina persoane neagreate din diverse motive, cele mai multe inventate. Mulți erau catalogați ca fiind elemente refractare și reacționare, brătieniști, maniști, fasciști, foști hitleriști, sabotori ai măsurilor guvernului sau regimului. Nu existau limite, se intra în detaliu chiar și în aspecte de viață personală. Selecția preoților a fost sever realizată. Pentru a fi pe placul regimului, aceștia trebuiau să fie lipsiți de avere, obligatoriu fideli regimului, mesageri ai politicii comuniste, să se bucure de popularitate,

⁶⁸ Dennis Deletant, *România sub regimul comunist*, p. 71.

⁶⁹ Serviciul Județean Timiș al Arhivelor Naționale, *Fond Prefectura Județului Timiș-Torontal*, dosar nr. 166/1948, ff. 2-6 (în continuare S. J. T. A. N.).

⁷⁰ *Ibidem*, f. 4.

dar pe care sã o foloseascã în beneficiul puterii politice. Presiunile autoritãþilor la adresa vieþii și activitãþii religioase au crescut.⁷¹

Multe dintre acuzele aduse preoþilor se bazau pe fapte ireale sau supoziþii ale autoritãþilor comuniste locale. Se urmãrea ca, prin aceastã selecþie, sã nu rãmânã vreun „element” nedorit de regim, care prin continuarea activitãþii religioase ar fi putut aduce prejudicii imaginii instituþiilor Statului. Au fost excluși preoþi doar ca mãsurã de siguranþã, nu se dorea ca vreun preot cu influenþã asupra oamenilor sã susþinã alte idei în afara celor transmise de regimul comunist. Excluderea celor mai mulþi preoþi din serviciul religios, temporar sau chiar permanent, s-a fãcut ca o mãsurã de precauþie, nu se dorea nașterea vreunui focar de rãzvrãtire în lumea ruralã sau urbanã. Scopul autoritãþilor comuniste era de a „tãia” din fașã tot ce deranja.⁷² Aceste caracterizãri denotã „libertatea” de care s-au bucurat cultele religioase și slujitorii lor. Oricine, care ajungea în dizgraþia regimului, putea, cu cea mai micã ușurinþã, sã fie eliminat. Decretul nr. 177 a favorizat creșterea numãrului de abuzuri la adresa preoþilor și ierarhilor, în ciuda aparenþei cã urma sã vegheze la garantarea libertãþii religioase.

Prin articolul 35 al noii Legi a Cultelor a fost desfiinþatã instituþia patronatului de drept privat, rãmânând în fiinþã instituþia patronatului de drept public.⁷³

Articolele 36-38 stipulau libertatea trecerii de la un cult la alt cult religios recunoscut. Cu aceastã ocazie, se fãceau cunoscute consecinþele pierderii de cãtre un cult religios a unui numãr de credincioși, cultul religios care pierdea enoriași pierdea, de fapt, pãrþi din patrimoniul sãu, patrimoniu ce trecea în patrimoniul comunitãþii locale a cultului în care s-au înscris enoriașii. În cazul cultelor ce nu au fost recunoscute prin aceastã lege, patrimoniul lor a fost trecut în proprietatea Statului, conform articolului 36. În cazul în care peste 75% din credincioșii unui cult treceau la alt cult, întreaga avere a acestuia era strãmutatã în patrimoniul comunitãþii locale a cultului adoptat, fiind formulat dreptul „de despãgubire pentru comunitatea localã pãrãsitã, proporþional cu numãrul celor rãmași fãrã a se socoti biserica (locașul de închinãciune, casa de rugãciuni) și edificii anexe; aceastã despãgubire va fi plãtitã în termen de cel mult 3 ani de la stabilirea ei. Cazurile prevãzute în acest articol vor fi constatate și soluþionate de judecãtoria popularã a locului”.⁷⁴

⁷¹ *Ibidem*.

⁷² *Ibidem*, f. 1.

⁷³ Liviu Stan, „Legea cultelor”, p. 866.

⁷⁴ www.monitoruljuridic.ro, accesat la 10 octombrie 2018 (textul corectat conform rectificãrii apãrute în „Monitorul Oficial”, nr. 204 din 3 septembrie 1948.)

La articolul 40 se stipula că orice relație a cultelor religioase cu străinătatea va avea ca scop probleme de natură religioasă, cu aprobarea Ministerului Cultelor și prin intermediul Ministerului Afacerilor Externe. Acest articol, pentru a i se da legitimitate, a fost legat de respectarea suveranității și independenței Statului român. Practic, s-a interzis stabilirea de legături între cultele religioase și alte culte din străinătate, dar, ca să se păstreze ideea de „largo libertăți”, s-a precizat că se pot menține relații doar dacă erau de natură pur religioasă și dacă erau stabilite cu acordul Ministerului Cultelor și prin intermediul celui de Externe.⁷⁵ Acest articol lovea, în primul rând, în Biserica Romano-Catolică, care și-a desfășurat activitatea canonică-bisericească și dogmatică, până în 1948, în relație directă și liberă cu Vaticanul, respectând legile în vigoare ale României.

Articolul 41 continua în aceeași direcție, stabilindu-se că jurisdicția cultelor religioase din țară nu se poate întinde în afara teritoriului Republicii Populare Române. În același timp, era exclusă exercitarea jurisdicției unor culte religioase din străinătate asupra credincioșilor din cuprinsul Statului Român.

Articolul 42 prevedea că ajutoarele sau ofrandele primite din străinătate de cultele religioase din țară sau trimise de acestea în străinătate erau controlate de Stat.

Prin articolul 43 se stipula că bunurile bisericești aflate în străinătate și interesele religioase ale cetățenilor români în străinătate puteau constitui obiectul unor înțelegeri internaționale pe bază de reciprocitate.

O preocupare deosebită în cadrul acestei Legi a cultelor a fost acordată învățământului religios, la capitolul VI al Decretului nr. 177/1948 fiind precizate condițiile funcționării și recunoașterii învățământului religios. Referitor la organizarea acestuia, Legea cultelor venea cu modificări majore, cultele religioase puteau să organizeze învățământ, sub controlul statului, doar pentru pregătirea personalului cultului.⁷⁶

Autoritățile comuniste și-au propus să elimine orice neînțelegere, dorind să traseze directivele ce urmau să se aplice în organizarea acestui tip de învățământ. Legea cultelor oferea dreptul fiecărui cult religios de a organiza doar învățământ religios, nu general, drept prevăzut și în Constituția din 1948, în cadrul articolului 27, unde se preciza clar că „nici

⁷⁵ Octavian Trailovici, „Un an de la proclamarea R. P. R.”, în *Foiaie Diecezană*, an LXIV, număr 1-2, 1949, p. 2.

⁷⁶ Stanciu Stoian, *Studiu introductiv*, p. 37.

o confesiune, congregație sau comunitate religioasă nu poate deschide sau întreține instituții de învățământ general”.⁷⁷ Ținta regimului comunist a fost atinsă, acesta reușind etatizarea și laicizarea învățământului de cultură generală.⁷⁸

În urma noilor legi adoptate, învățământul religios rămânea sub controlul Statului, relație intermediată de Ministerul Cultelor. În același timp, se interzicea cultelor religioase să organizeze învățământ general, laic, acestea fiind organizate de Stat, pe baza Constituției și a Legii învățământului public.⁷⁹ Conform Constituției din 1948, învățământul de cultură generală era organizat exclusiv de Stat, acesta devenind singurul care avea dreptul de a îl organiza și administra. Fiecare cult religios avea dreptul de a-și organiza școli pentru pregătirea personalului clerical, unde să-i fie respectate canoanele bisericești și doctrina religioasă.

Autoritățile comuniste recunoșteau că au existat obiecții în privința etatizării și laicizării învățământului de cultură religioasă și, în acest caz, ministrul Cultelor, Stanciu Stoian, aprecia că se repară o nedreptate, constatând că doar cultele religioase ce dispuneau de averi și fonduri puteau să-și întemeieze învățământ propriu. Averea acestor culte era pusă sub semnul întrebării, ministrul folosind expresia „*dispuneau de averi și fonduri, pe drept sau pe nedrept, mărturisite sau nu*”. Cultele ce dețineau învățământ propriu erau acuzate că îndrumau întregul învățământ, în condițiile în care cei mai mulți dascăli și preoți erau considerați ca având scopuri străine intereselor poporului și Statului, în dauna altor culte.⁸⁰ Sub aceste pretexte, conducerea comunistă a căutat să creeze un cadru legislativ ce avea să-i înlăture din învățământul public și cel religios pe cei care nu se conformau sau nu corespundeau noilor criterii de selecție.

Articolul 44 făcea trimitere tot la învățământ, reglementând normele generale care urmau să stea la baza organizării învățământului religios pentru pregătirea funcționarilor cultelor. S-a stipulat că elaborarea programelor școlare și crearea instituțiilor de învățământ religios era decisă de organele competente ale cultelor religioase respective, dar erau supuse spre aprobare Ministerului Cultelor.⁸¹

Articolul 45 prevedea că membrii Corpului didactic erau numiți de organele statutare ale cultului religios respectiv, în conformitate cu

⁷⁷ www.legislatie.just.ro, Constituția Republicii Populare Române, publicată în „Monitorul Oficial”, nr. 87 bis din 13 aprilie 1948, emisă de Marea Adunare Națională, accesat la 10 octombrie 2018.

⁷⁸ Stanciu Stoian, *Studiu introductiv*, p. 21.

⁷⁹ Liviu Stan, „Legea cultelor”, pp. 855-856.

⁸⁰ Stanciu Stoian, *Studiu introductiv*, p. 21.

⁸¹ www.monitoruljuridic.ro, accesat la 10 octombrie 2018 (textul corectat conform rectificării apărute în „Monitorul Oficial”, nr. 204 din 3 septembrie 1948).

statutul și normele aprobate de minister. În cazul celor salarizați de Stat, era necesară recunoașterea prealabilă a ministerului, iar pentru cei plătiți de cult era necesară confirmarea în termen de 15 zile de la numire. Ministerul Cultelor avea dreptul de a anula numirile făcute, motivând decizia prin încălcări ale ordinii publice sau siguranței Statului.⁸²

Articolul 47 stabilea obligația cultelor religioase de a comunica Ministerului Cultelor toate informațiile cu privire la organizarea și funcționarea învățământului pentru pregătirea personalului ecleziastic.

Articolul 48 stipula dreptul cultelor religioase de a-și organiza învățământ pentru pregătirea clerului, a personalului echivalent și ajutor sau a deservenților cultului, a predicatorilor cu aprobarea ministerului. Acestea puteau organiza trei tipuri de școli: școlile de cântăreți ce puteau fi urmate după absolvirea gimnaziului unic sau a celor șapte clase primare, așa numitul învățământ elementar de șapte clase; școlile pentru pregătirea clerului mirean și monahal care cuprindea seminariile teologice ce puteau fi frecventate în aceleași condiții ca școlile de cântăreți, institutele teologice aveau la bază absolvirea liceului sau a școlii normale pedagogice și institutele teologice de grad universitar, pentru care era necesar bacalaureatul sau diploma de școala normală pedagogică, cu aceleași condiții de admitere și cu obligația de a avea o organizare asemănătoare cu aceea a universităților, atât ca pregătire, precum și ca număr de ani de studii.⁸³

Fiecare cult religios își alegea, pentru formarea clerului, una din aceste forme de așezământ școlar.

Articolul 49 stabilea numărul instituțiilor teologice de grad universitar pentru pregătirea clerului, cultului ortodox putea avea două instituții, cultul catolic unul singur, cu secțiile speciale necesare, cultele protestante puteau avea un singur institut teologic de grad universitar, cu secțiile speciale necesare.⁸⁴

În 1949 erau prevăzute în bugetul Statului întreținerea a următoarelor unități de învățământ religios ortodox: 3 Institute Teologice de grad universitar, 6 centre de îndrumare a Clerului, 10 școli de cântăreți și 5 Seminarii de călugări și călugărițe. Prin reforma învățământului s-a interzis învățământul religios din școli, Biserica organizând învățământ religios doar în instituțiile cu caracter religios.⁸⁵

Articolul 50 stipula dreptul cultelor religioase de a deține internate pentru cazarea elevilor sau studenților care frecventau școlile, respectiv

⁸² www.legislatie.just.ro, accesat la 4 octombrie 2018.

⁸³ Stanciu Stoian, *Studiu introductiv*, p. 39.

⁸⁴ www.legislatie.just.ro, accesat la 4 octombrie 2018.

⁸⁵ Octavian Trailovici, „Un an de la proclamarea”, p. 2.

institutele de pregătire a clerului. Internatele puteau fi folosite doar de cei care erau înscriși la școala sau institutul respectiv.

La articolul 51 se prevedea organizarea unitară și trecerea întregului învățământ religios sub jurisdicția spirituală și canonică a cultelor, dar sub controlul didactic și administrativ al Ministerului Cultelor.⁸⁶ Articolul 52 stipula că încadrarea profesorilor urma să se realizeze în baza unui decret la propunerea Ministerului Cultelor.⁸⁷

Conform articolului 54 s-a decis transformarea Facultății de Teologie din București în Institut Teologic de grad universitar, fapt ce a determinat trecerea personalului didactic și administrativ, împreună cu prevederile bugetare respective, de la Ministerul Învățământului Public, la Ministerul Cultelor.

Învățământul de cultură generală a trecut în subordinea Statului, justificându-se această decizie prin asigurarea unei pregătiri științifice în spiritul vremii, urmărindu-se evitarea implicării religioase în programa analitică a școlii și asupra modului ei de aplicare. Autoritățile comuniste explicau această măsură prin intenția de a organiza un învățământ cu structură unitară.⁸⁸

Justinian Marina a adus în discuție o declarație a ministrului Învățământului, publicată într-un număr al ziarului „Scânteia”,⁸⁹ organul de presă oficial al Partidului Comunist, privind justificarea organizării învățământului public sub controlul Statului, pe care părea să o susțină: *„Pentru așezarea învățământului public pe baze realist-științifice, era nevoie de laicizarea învățământului prin separarea școlii de Biserică... Aceasta nu înseamnă însă că Biserica nu este liberă să-și facă propaganda ei religioasă. Constituția asigură tuturor cultelor dreptul de a-și face propagandă religioasă, precum și dreptul de a avea școli pentru pregătirea cadrelor profesionale religioase. Una este însă propaganda religioasă, care trebuie să se facă în biserici și în localuri de închinăciune și alta este instrucția și cultura, care trebuie să se facă în școală sub controlul Statului”*.

Patriarhul Justinian Marina a mai menționat și un alt fragment din „Scânteia” din care reieșea poziția oficială a conducerii RPR cu privire la învățământul din România, redat cu intenția de a legitima trecerea învățământului sub controlul statului: *„anumite elemente reacționare rămase încă în rândurile învățătorimii și corpului didactic, elemente reacționare din cler, precum și elemente fascisto-reacționare, strecurate pe alocuri în rândurile aparatului de*

⁸⁶ Liviu Stan, „Legea cultelor”, p. 855.

⁸⁷ www.legislatie.just.ro, accesat la 4 octombrie 2018.

⁸⁸ Stanciu Stoian, *Studiu introductiv*, p. 38.

⁸⁹ „Scânteia”, număr 1357, cel mai probabil este vorba de ministrul Învățământului, Gheorghe Vasilichi.

*Stat și organizației democratice, au făcut încercarea de a lovi cu acest prilej în interesele maselor populare”.*⁹⁰

Declarațiile de presă ale liderilor comuniști erau îndreptate împotriva a tot ce se dovedea potrivit regimului, căutând să argumenteze mereu că trebuie să fie vigilenți și severi, deoarece în România există multe „elemente” reacționare ce trebuie reeducate. În aceste condiții, regimul a început o luptă ideologică bazată pe represiune și teroare, milioane de români devenind victime.

Articolul 56 prevedea obligația cultelor religioase recunoscute de a-și înainta statutul de organizare Ministerului Cultelor, în vederea aprobării lui. Noul statut trebuia elaborat în concordanță cu prevederile legii de față, în termen de 3 luni de la data intrării în vigoare a acestei legi. Aprobarea statutelor se făcea prin decret al Prezidiului Marii Adunări Naționale, la propunerea Ministrului Cultelor. La articolul 57 se stabilea că orice modificare în cadrul statutelor de organizare ale cultelor religioase se putea face doar cu aprobarea ministerului.

Ca urmare a separării domeniului politic de cel religios, a fost desființat și clerul militar, armata căpătând un caracter politic, detalii privind aceste aspecte regăsindu-se în conținutul articolelor 58-61. În mare parte, se stipulau condițiile atribuirii obligațiilor clerului militar către cel obișnuit.⁹¹ Clericii militari urmau să fie încadrați în posturi de preoți în eparhiile unde au mai funcționat sau unde existau posturi vacante.⁹²

Privit per ansamblu, Decretul nr. 177 pentru regimul general al cultelor religioase a determinat implementarea politicilor regimului comunist la nivelul vieții religioase. Acest act normativ a declanșat etapa decisivă a instaurării controlului Statului asupra cultelor religioase. În cea mai mare parte, prin conținutul Decretului nr. 177, s-a netezit drumul autorităților comuniste și al organismelor politice de stat create, în acest sens, să controleze și să supravegheze îndeaproape activitatea desfășurată de cultele religioase și, în același timp, să traseze indicațiile ce trebuiau respectate cu strictețe.

Noua lege a cultelor religioase a determinat creșterea influenței Statului în raport cu viața religioasă. Comuniștii au reușit, prin legislația adoptată, să plaseze Statul pe o poziție superioară față de cultele religioase și, în relația cu acestea, să domine întreaga situație. Statul, prin intermediul Ministerului Cultelor, avea rolul de a controla, aproba și

⁹⁰ Justinian, „Atitudinea Bisericii Ortodoxe Române față de regimul democrației populare”, în volumul *Culte religioase în Republica Populară Română*, București, Editura Ministerul Cultelor, 1949, pp. 119-120.

⁹¹ Liviu Stan, „Legea cultelor”, p. 862.

⁹² www.legislatie.just.ro, accesat la 4 octombrie 2018.

solicita modificarea legilor bisericești. Cultele religioase, în vederea funcționării, erau obligate să înainteze documentele solicitate de Ministerul Cultelor spre aprobare. Un astfel de document ce trebuia înaintat Ministerului Cultelor și care avea și o mare importanță și pentru activitatea cultelor religioase era reprezentat de Statutul de funcționare și organizare a acestora. Legile interne ale acestora trebuiau să respecte legile adoptate la nivel politic, cele mai importante erau transmise spre aprobare Ministerului Cultelor.

Regimul comunist din România a funcționat pe baza principiilor și caracteristicilor specifice regimului totalitar de stânga, vizibile în acțiunile, legislația și proiectele desfășurate, cel mai adesea preluând ca model lumea sovietică. Ironia perioadei comuniste constă în faptul că la nivel teoretic-propagandistic, chiar și scriptic, se susținea că se urmărea afirmarea și aplicarea principiilor democratice; în realitate, comunismul românesc s-a dovedit a fi o încărcătură de opreliști, control, teroare, represiune și o puternică încălcare a drepturilor și libertăților cetățenești. Analizarea legislației comuniste determină înțelegerea adevăratelor intenții ale regimului, și anume instaurarea unui control sever asupra tuturor domeniilor de activitate.

